

KUSTÁNY KATALIN¹

Gyermekek helyzete Latin-Amerikában az ezredfordulón

Az ENSZ-UNICEF erőfeszítései a latin-amerikai gyermekek helyzetének javításáért

A XXI. század elejére – állítja a gyermekekről kiadott 2000. évi világjelentés – a gyerekek és az asszonyok lettek azok, akik a legnagyobb százalékban élnek szegénységben, valamint közülük ölnék meg legtöbbet a fegyveres konfliktusok során. Csak az 1990-es években több mint 2 millió gyermeket öltek meg, míg a sebesült gyermekek száma 5 millió fölött volt. Ők a legvédtelenebbek a fertőzésekkel és az AIDS-szel szemben, havonta 250 ezer gyerek fertőződik meg HIV-vírussal. Jogaikat lábbal tapossák. Még mindig naponta több mint 30 ezer gyerek hal meg gyógyítható betegségeken. Pontos adatot nem is lehet mondani azon gyerekek számát illetően, akik az adósszolgátság, kényszermunka, kábítószer-kereskedelem és prostitúció kiszolgáltatottjai. Igaz, világszerte sok gyermek jár iskolába, de 130 milliónak ez a lehetőség mégsem adatik meg.² Ez a katasztrofális helyzet Latin-Amerikát is mélyen érinti. Tanulmányunkban a latin-amerikai gyermekek helyzetét vizsgáljuk az ENSZ-UNICEF tevékenységét alapul véve, szociológiai-demográfiai, jogi szempontból, valamint külön hangsúlyt helyezünk az oktatás helyzetének elemzésére és a gyermekek helyzetének javítására létrehozott programok egy lehetséges bemutatására, amelyek döntő jelentőségű tényezők a szubkontinens fiataljainak jövőjét illetően.

2004 áprilisában az UNICEF Magyar Bizottság Közgyűlésén elhangzott előadás³ célratorően foglalja össze a már most is érvényesülő és várható kihívásokat a világ bármely részén élő gyermekek és a fiatalok vonatkozásában.

Általános tendenciák

1. Elsőként a demográfiai viszonyokról esik szó. A XXI. század közepére földünk népessége 9 milliárd körül fog stabilizálódni. A legszegényebb országokban 2,4%-os évi népesség növekedés várható.⁴ A következő évtizedekben a világ népességnövekedésének 95%-a az alacsony jövedelmű országokban fog történni. Ezen belül az elkövetkező harminc esztendőben évente mintegy 78-100 csecsemő közül kb. 11 Latin-Amerikában,⁵ 50 Ázsiában, 15 Kínában, 8 a Közel- Keleten, 6 a fejlett országokban és 5 a volt szocialista országokban jön világra. Jelenleg földünkön mintegy 2,1 milliárd 15 éven aluli gyermek él, a föld népességének egyharmada.⁶

2. Másodszor a foglalkoztatottság problémáját vizsgálja. Azokban az országokban, amelyekben a népszaporulat gyorsabb, a munkaképes korba lépők számára minden korábbinál nagyobb tömegben kellene munkahelyeket vagy megélhetési lehetőségeket biztosítani. 2000–2015/2020 között egymilliárd új munkahelyet kellene teremteni. Erre az érintett országok csak jelentős társadalmi reformok révén és nagy volumenű külföldi segítséggel lennének képesek.

3. A harmadik pontban az urbanizáció kérdéskörét érinti. 100 évvel ezelőtt a világ lakóinak négyötöde vidéki településeken élt. A XX. század végén ezek aránya 50% alá süllyedt és tovább csökken. Az elvándorlást a falvakból a legtöbb új metropoliszba a fejlődő világban nem kíséri a városi munkalehetőségek növelése és az urbanizált életmód terjedése. Városi nyomortelepek tömegei jönnek létre és a falusi szegénység áthelyeződik a városi településekre. A fejlődő országokban hatalmas megavárosok alakulnak ki, amelyek körül viskókban és barakkokban (úgynevezett bádogvárosokban) élő milliók koncentrálnak. Gyorsan bomlik a falusi életre jellemző hagyományos nagycsalád, amelyben több nemzedék él együtt, támogatja egymást és adja át egymásnak értékeit, tapasztalatait. A nagyvárosokban a gyermek kevésbé védett, és helyzete lényegesen nagyobb mértékben függ a társadalmak gondoskodásától. Tömegesen jelennek meg az erőszak különböző formáinak, fiatalkori bűnözésnek és prostitúciónak kitett utcagyerekek. Ezeknek a gyermekeknek a száma 2000-ben körülbelül 100 millió volt, akiknek 50%-a Latin-Amerikában élt.⁷

4. Negyedik témakörként a társadalmi környezet befolyásoló funkcióját tárgyalja. Több mint 1,2 milliárd embernek napi átlagos jövedelme 1 dollárnál kevesebb.⁸ Globális méretekben, a fejlett államokban élő egymilliárd embernek jut a földön realizált jövedelmek 60%-a, s 3,5 milliárdnak a jövedelmek 40%-a. A hatalmas méreteket öltő nyomor lehetetlenné teszi minden más probléma megoldását, illetve enyhítését.⁹

5. A következő pontban a természeti környezetről esik szó. A levegő, a vizek szennyezettsége, a különböző élelmiszerekben lévő és potenciálisan ártalmas vegyi anyagok jelenléte különösen nagymértékben károsítja a fiatalok szervezetét. Környezeti okokra vezethető vissza jelentős mértékben a különböző allergiás megbetegedések terjedése a gyermekek között. Sokmillió gyermek élete és egészsége van állandó veszélyben a tiszta ivóvíz hiánya, a szennyvizek, a levegő szennyezettsége, az ipari és háztartási szemét felhalmozódása, a rendkívül szennyezett nyomornegyedek elhanyagoltsága miatt.

Továbbá, a világ gyermekeinek helyzetének általános ismertetésén túl, az Évezred Fejlesztési Célkitűzései (ODM)¹⁰ ENSZ dokumentumot kiegészítve 2002-ben az Általános Közgyűlés Speciális Összejövetelén, amelyen 190 ország képviselője vett részt, a világszervezet újfent elkötelezte magát a gyermekek fejlődését célzó erőfeszítések továbbvitele mellett. A résztvevők egyöntetűen fogadták el a fentiek kapcsán megvalósítandó célokat és 2015-öt,

mint a megvalósítás határidejét. Összességében ezen célok melletti elköteleződés egy új nemzetközi egyezséget jelentett: „A gyermek számára megfelelő világ” megteremtését, amely lényegileg kapcsolódott a korábbi ODM dokumentum célkitűzéseivel. Az alábbi táblázat ezeket a célokat mutatja be, valamint a 2004-ig elért eredményeket.

	Általános célkitűzés	2015-ig megvalósítandó:	Eredmények 1990-2003/04. között	Hatása a gyerekekre
Szegénység	A szegénység és az éhezés eltörlése.	50%-ra csökkenteni a napi 1 US \$-ból élők számát, és az éhezők számát.	Egyenlőtlenek, ugyanis Kína és India lakosság számának gyors növekedése nehézségeket okoz, valamint a szubszaharai országok sem tudják tartani a lépést a kitűzött célokkal.	A jövedelmek olyan szintre emeléséről szól ez a probléma, ami minimálisan szükséges a gyermekneveléshez. Elégtelen anyagi források vezetnek a gyermekszegénységhez, valamint az éhezéshez.
Alapoktatás	Elérni, hogy mindenhol általános legyen az alapoktatás.	Őrködni a felett, hogy a gyerekek az általános iskola teljes ciklusát befejezzék.	Egyenlőtlenek. Több régió jó úton halad a megvalósítás felé, köztük Latin-Amerika és a Karib-térség is. Számos afrikai ország azonban úgy tűnik nem fogja megvalósítani határidejére a kitűzött célt.	Körülbelül 121 millió fiú és lány nem vesz részt iskolai alapoktatásban. Különösen a lányok jogait korlátozzák e téren. Ha ez a tendencia marad, akkor 2015-ben még továbbra is 75 millió gyerek nélküli majd az alapoktatást (különösen Afrikában).
Nemek közötti egyenlőség	A nemek közötti egyenlőség megvalósítása. A nők helyzetének erősítése.	A fiú-lány közötti egyenlőségek eltörlése az alap-, és középfokú oktatásban 2005-ig, valamint minden oktatási szinten 2015-ig.	Minden pozitív fejlődés ellenére: elégtelen.	Ezt a célkitűzést nem lehet megvalósítani teljes mértékben. Az UNESCO számításai szerint még 2015-ben is 54 országban nem fog megvalósulni ez a célkitűzés.
Gyermekéletben maradása	A gyermekhalandóság csökkentése.	Az öt évnél fiatalabb gyerekek halálzási arányát kétharmadára csökkenteni.	Nagyon elégtelen. Ennek van a legkisebb esélye, hogy megvalósuljon. Kivételt képez Latin-Amerika és a Karib-térség, valamint néhány kelet-ázsiai ország.	Naponta 29 ezer gyerek hal meg olyan betegségekben, amelyek megelőzhetőek lennének (évente 10,6 millió halálos eset). Az ODM célkitűzései Afrika szubszaharában és a FAK országaiban a XXII. századra valósulnak meg.
Család és a nők	Az édesanyák egészségi állapotának javítása.	Három negyed résszel csökkenteni az édesanyák halálzását.	Nagyon elégtelen a fejlődő országok jelentős részében.	Évente több mint fél millió anya hal meg a szülés, vagy a terhesség során jelentkező komplikációk miatt, és 15 millióan szenvednek maradandó károsodást. A anyai szerzet nélkül felnevelő gyerekek száma ez által is tovább emelkedik.
Egészségügy	Az AIDS, a malária és más betegségek elleni küzdelem.	Az AIDS, a malária stb. terjedésének csökkentése.	Nagyon elégtelen.	Jelenleg több mint 2 millió AIDS-el fertőzött gyermek él a világban. Afrikában a Szahara alatti övezetben 2010-re több mint 18 millió gyerek válik árvává.
Vízellátás, egészséges életkörülmények	A környezet fenntarthatóságát garantálni.	50%-ra csökkenteni azok számát, akiknek nincs hozzáférésük ivóvízhez, valamint nem élnek egészséges körülmények között.	Egyenlőtlen. Különösen Afrika helyzete kérdéses ebből a szempontból.	Különösen a vidéki zónákban jelent súlyos gondot a probléma. 500 millió gyerek érintett a kérdésben az egész világon, a fejlődő országokban minden harmadik gyermek.

I. TÁBLÁZAT AZ ODM CÉLKITŰZÉSEI ÉS RÉSZEREDMÉNYEI (FORRÁS: ESTADO MUNDIAL DELA INFANCIA, 2005)

A latin-amerikai gyermekek egy változó világban

A fent részletezett globális kontextusba kell elhelyeznünk a latin-amerikai gyermekek helyzetét meghatározó körülményeket. Egyik ilyen meghatározó tény az, hogy 1920-tól napjainkig Latin-Amerika lakossága 94 millióról közel 600 millióra duzzadt.¹¹ Ez a ha-

talmas népesség növekedés a gyermekek számával is szoros összefüggésben van, hiszen a szubkontinens országokban egyre több gyerek született az utóbbi évtizedekben és születik még ma is. Másrészt a családok jelentős része – különböző okoktól motiválva¹² – a városi életet választja a jobb megélhetés reményében. A latin-amerikai összslakosság 68%-a él városokban, de megemlíthetjük Argentínát, Uruguayt és Chilét, ahol az arány 80%, valamint Kolumbiát, Venezuelát, ahol 77%. A következő idézet jól mutatja a fent említett városiasodás következményét és az elvándorlás problémáját Peru esetében:

„Az ócska, tarka buszok nyitott ajtajából suhancok lógnak ki, s kiabálják torkuk szakadtából az útírányt jelző megállóneveket, abban a reményben, hogy a járókelők közül valaki éppen arra tart, s igénybe veszi a szolgáltatásukat. A járdákon cipőtisztítók, alkalmi árusok, hús- és krumplisütők kínálják fennhangon portékáikat; szinte kézzel tapintható a küzdelem a napi túléléshez szükséges néhány sol megszerzéséért. Mint annyi más fejlődő országbeli nagyváros, Lima lakossága is többszöröseére duzzadt az utóbbi évtizedekben, s így ma a 24 millió perui közül minden harmadik a fővárosban él. Az Andok falvait családok tömege hagyta maga mögött, s költözött jobb megélhetés reményében a parti sávba; azonban legtöbbszörnek csalódnia kellett, hiszen munka és pénz híján a nagyvárosokat övező nyomornegyedekben kell tengődniük. A főváros külterületeit jelentő 20-30 kilométeres sáv deszkákból, vályogból, kartonból eszkábált kunyhók végtelen erdejé.”¹³

Ám ez a menekülés a vidéki zónákból nem csak a városokba irányul, hanem más vidéki zónákba is (ahol fejlettebb a gazdaság), vagy a szomszédos országokba, valamint a távoli fejlett országokba (Európa, USA). A legerőteljesebb népességnövekedés a trópusokon, a Csendes-óceán partvidékén, Közép-Amerika és a Karib-térségben figyelhető meg.¹⁴ Latin-Amerika és a Karib-térség népessége 2006-ban 559 millió fő volt,¹⁵ ebből a 18 év alattiak összesen 197 millióan voltak ugyanebben az időben.¹⁶ Az alábbi táblázat korosztály szerint lebontva a gyerekek számát mutatja egyes latin-amerikai országokban:

Ország	0-5 éves gyerekek száma	5-18 éves gyerekek száma
Argentína	3 346 000	8 931 000
Bolívia	1 243 000	2 888 000
Brazília	18 092 000	44 316 000
Chile	1 233 000	3 664 000
Kolumbia	4 438 000	11 795 000
Kuba	652 000	1 978 000
Ecuador	1 414 000	3 650 000
Guatemala	2 066 000	4 397 000
Haiti	1 244 000	2 946 000
Jamaica	277 000	734 000
Mexikó	10 445 000	27 466 000
Panama	344 000	828 000
Peru	2 815 000	7 503 000
Összesen	56 526 000	142 528 000

II. TÁBLÁZAT GYERMEKEK SZÁMA KÜLÖNBÖZŐ LATIN-AMERIKAI ORSZÁGOKBAN 2006-BAN
(FORRÁS: WWW.UNICEF.COM)

Gyermekjogok fejlődése és az UNICEF tevékenysége Latin-Amerikában

„... a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen jogi védelemre...”¹⁷

Egyetlen ember sem tulajdona a másinak. Ez ma számunkra természetes, de nem volt ez mindig így. A polgári társadalom’ csupán az iskolakötelezettség bevezetését követően¹⁸ kezdett különbséget tenni a gyermekek és a felnőttek világa között.

A gyermekek jogainak nemzetközi jogi elismerése azonban csak a XX. század elején történt meg, és *Englantyne Jebb* nevéhez fűződik, aki az első világháború utáni Európában (1919) útra indította a *Save the Children Fund* szervezetet.¹⁹ Néhány évvel később a Nemzetek Szövetsége elfogadta a Gyermek Jogairól szóló Genfi Nyilatkozatot (1924), majd 1948-ban az ENSZ közgyűlése elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amelynek 25. cikkelye a gyermekek jogaira vonatkozik.²⁰

A második világháború pusztításai következtében támadt gyermeknyomor adta meg az ösztönzést az ENSZ Nemzetközi Gyermek Szükség alapjának (*United Nations International Emergency Children’s Fund*, UNICEF) létrehozására. Alapítása *Herbert Hoover*, volt amerikai elnök nevéhez fűződik, aki 1946 nyarán²¹ tartott rádióbeszédében drámai módon jellemezte azokat a nélkülözéseket, amelyekbe a bombázások és a frontok átvonulása a gyermekeket taszították. Felhívása nyomán az ENSZ Közgyűlése 1946. december 11-én határozatot hozott az alap munkájának megkezdésére, egyelőre ideiglenes jelleggel. A véglegesítés 1953. október 6-án történt meg. Az UNICEF az ENSZ állandó kapcsolt szervévé vált, amelynek célkitűzése a gyermekek és a fiatalok helyzetének javítása az egészségügy, a táplálkozás, a szociális gondozás, az oktatás és a szakmai továbbképzés terén. Működésének csúcán 12 országban 6

millió gyermeket juttatott napi egyszeri étkezéshez. Az ENSZ- Közgyűlés 1950. december 1-i határozata értelmében az UNICEF fő tevékenysége véglegesen a fejlődő országokra összpontosult, köztük Latin-Amerikára is. A szervezet 1974-ig 90 fejlődő országban 22 000 egészségügyi központot hozott létre és szerelt fel a WHO-val együtt. 1967-ben a WHO-val közösen irányelveket dolgozott ki a családtervezéshez, és az egészségügyi központokat ennek megfelelő felszerelésekkel látta el. Igen fontos feladat volt a tiszta ivóvíz ellátás biztosítása. Az UNICEF 1974-ig 68 országban hajtott végre ilyen jellegű programokat. A fejlődő országok oktatási helyzetének javításába 1961-ben kapcsolódott be az UNICEF. A központi feladat olyan tantervek kidolgozása volt, melyek nem a fejlett országok iskolarendszerét utánozzák, hanem jobban megfelelnek a fejlődő országok követelményeinek,²² s a gyermekeket az írás, olvasás, számolás mellett az alapvető mezőgazdasági és kézműipari ismeretekre is megtanították. A legutóbbi években az UNICEF jobban összpontosította tevékenységét a rendkívüli politikai vagy egyéb események következtében elsősorban rászoruló országokra.²³ Így Latin-Amerika is célterületté vált. De a térség nemcsak ebből a szempontból került célkeresztbe. A másik fő feladat a gyerekek jogainak védelme lett. Csak hogy néhány konkrét esetet említsünk: Guatemalában a kormánnyal együtt hamarosan elindít több programot a gyerekek jogainak fejlesztéséért. A *National Plan of Action* (2004–2015) a gyerekek védelmét veszi célba, míg a *Food and Nutritional Security Secretariat* a gyerekek alultápláltsága ellen veszi fel a harcot.²⁴ Barbadosban az *Organization of Eastern Caribbean States* javítani akarja a gyerekek védelmének minőségét és az ifjúsággal szembeni igazságosságot.²⁵ Mexikóban az UNICEF egy hosszabb ideig tartó programmal támogatja a gyerekek jogainak védelmét a *Law on the Protection of Child and Adolescent Rights* használatával.²⁶ A program egy különleges védelmet biztosít a gyerekek jogainak, javítja az életkörülményeiket és az alapoktatásukat. Paraguayban a *Code on Children and Adolescents* program szintén a gyerekek jogaira fókuszál, különösen nemzeti szinten.²⁷

GONDOSKODÁS A
CSECSEMŐRŐL EGY
BOLÍVIAI INDIÁN
TÖRZSBEN

A gyermekkereskedelem problémája

Ugyan a témával kapcsolatos legfrissebb UNICEF dokumentumban²⁸ jó áttekintést kapunk a gyerekek helyzetéről, de a gyermekkereskedelem problémájáról nem ad tájékoztatást. Sajnos, minden erőfeszítés ellenére a gyermekek jogait nem sikerült eddig maradék nélkül

garantálni sem Latin-Amerikában, sem a világ más régióiban. Ennek kapcsán az egyik nyilvánvaló probléma, a továbbra is virágzó latin-amerikai gyermekkereskedelem ténye. Főleg észak-amerikai házaspárok – de kisebb mértékben európaiak is – gyermekeket fogadnak örökbe egyre növekvő számban Dél-Amerika több országából (leszámítva Argentínát, Uruguayt és Venezuelát). Közép-Amerika kisebb államait és a karib-tengeri szigeteket viszont ritkábban keresik föl az effajta célokkal érkező külföldiek. Egyrészt, azért választják a szegényebb, déli országokból történő örökbefogadást, mivel az USA-ban és más fejlett államokban jogi szempontból nagyon nehéz örökbe fogadni gyermekeket, és ha mégis vállalják a hosszú procedúrát, még számolniuk kell azokkal a kritériumokkal is, amelyeket a helyi jogrendszer támaszt számukra. Másrészt, az elnyúló gyámsági folyamatot egyre több házaspár úgy kerüli meg, hogy kihasználják Latin-Amerika „közelségét”, és az ottani emberek nyomorúságos életkörülményeit. Tudják, hogy az ott élő embereknek szükségük van a pénzre, így mindkét fél „jól jár”. A déliek gyorsan és sok pénzhez jutnak, az északiak, pedig kijátszva a hatóságokat az USA-ba már érvényes örökbefogadási papírokkal térnek vissza, és ott már könnyen megoldják a gyermek orvosi ellátását, iskoláztatását stb. A klasszikus “származási országok” – Kolumbia, Peru, Bolívia, Chile és Ecuador – mellett évek óta Brazília is egyre inkább az érdeklődés középpontjába került. Bár Brazília hivatalosan nem közvetít gyermekeket örökbefogadás céljából olyan külföldiek részére, akik nem éltek ott legalább három évet, mégis Nyugat-Európában és Észak-Amerikában gyors ütemben szaporodik a brazil gyermekek száma anélkül, hogy az örökbefogadó szülőknek csak az egyike is néhány napnál vagy hétnél tovább tartózkodott volna az országban. Az efféle üzelmek általában csak a véletlen folytán kerülnek napfényre. A gyerekek szervezett közvetítőhálózaton keresztül jutnak Európába és az USA-ba, s az ügyfeleknek az egész vállalkozás alatt pontos viselkedési útmutatók szerint kell eljárniuk. A brazil gyermekek iránti növekvő kereslet egyik oka az a tény, hogy közülük többeknek világos a bőruk, mi több, szőke a hajuk. Ilyen esetekben sokkal kevésbé merül föl a gyanú külhoni születésüket illetően, mint mondjuk a sötét bőrű indián származású gyermekeknél, akiket leginkább kínálnak örökbefogadásra a dél-amerikai államokban. Az ecuadori fővárosban, Quitóban első alkalommal 1981-ben lepleztek le gyermekkereskedelmi hálózatot, amelyet egy olasz nő működtetett helybéli orvosokkal, ápolónőkkel és szociális munkásokkal szövetkezve. Összekötőjük egy észak-olaszországi ügyvéd volt, aki innen közvetítette ki a gyerekeket. Csak mikor két általuk ’eladott’ ecuadori gyereket nevelőszülei bántalmaztak és erre fölfigyelt az olasz gyámhatóság, akkor lepleződött le a hálózat. A gyermekek nagy részét egyenesen az üzletben részt vállaló kórházak születészetéről rabolták el és vitték hamis papírokkal Európába.²⁹

A gyermekszegénység Latin-Amerikában

Latin-Amerikában és a Karib-térségben a szegénység főleg a vidéki zónákban és a megavárosok külkerületeiben terjedt el.³⁰ A jövedelmek eloszlása a térségben nagyon egyenlőtlen. Az 1999-2004-ig terjedő időszakban a legmagasabb bevétellel rendelkező háztartások 20%-a rendelkezik a térség bevételeinek 56%-ával.³¹ Ellentétben a lakosság legszegényebb 40%-ával, akik a jövedelmek mindössze 12%-át birtokolják.³² 2006-ban az összlakosság 19%-a él napi kevesebb mint 1 \$-ból.³³ UNICEF kutatások arról adnak tájékoztatást 1999 és 2001-es intervallumban, hogy Bolíviában az öt és tizennégy év közötti gyermekek 21%-a

ADOMÁNYOSZTÁS
GUETEMALAI INDIÁNOK
KÖRÉBEN

dolgozott, Kolumbiában pedig 5%-uk.³⁴ Az elszegényedett társadalom számos betegségnek és veszélynek van kitéve, a gyerekek védtelenül nőnek fel, és sok esetben az utcára kerülnek, ahol teljesen kiszolgáltatott az életük. A városokban ezek a gyerekek sokszor a szeméttelen 'keresnek védelmet', kutatnak élelmiszer után...³⁵ Az utcagyerekek problémájáról részletes képet kapunk KOVÁCS Marian (2008) jelen kötetben olvasható tanulmányából.³⁶ A gyermek szegénység az OECD országok közül Mexikóban a késői 1980-as évektől a korai 1990-es évekig 24.7% volt. Ám ez csak tovább romlott az évek során. A késői 1990-es évektől a korai 2000-es évekig 27.0%-ra nőtt. Ezzel az OECD országok közül Mexikóban a legmagasabb a gyermekszegénység. És a GDP-ből mindösszesen 2%-ot fordítanak szociális fejlesztésekre, melyekkel ezen a krízisen tudnának segíteni.³⁷

A gyermekek egészségügyi helyzete

Latin-Amerikában és a Karib-térségben a legnagyobb az urbanizációs szint a világon. A hatalmas megavárosokban az emberek nagy része a külváros bágodkerületeibe kényszerül, ahol még a legalapvetőbb higiéniai feltételek sincsenek meg. Ezeknek hiányában a gyerekek vannak leginkább kitéve a betegségeknek. Az egészségtelen, rendszertelen táplálkozás és az éhínségek következtében 1995 és 2002 között a hat hónapos korukig kizárólag anyatején élő babák aránya Trinidad és Tobago-ban 2%, Haitiben 24%, Panamában 25%, Ecuadorban 29%, Kolumbiában 32%, Mexikóban 38%, Bolíviában 39%. Összesített felmérések alapján ez Latin- Amerikában és a Karib-térségben 38%.³⁸ Sok esetben még tiszta vízhez sem jutnak. Főleg a vidéki térségekben nem jutnak az emberek ilyen szolgáltatáshoz; Bolíviában a lakosság 83%-a, Ecuadorban 85%, Brazíliában 87%, Haitin 46%, Mexikóban 88%, Peruban

80%.³⁹ A tizennyolc év alatti gyerekek körében a teljes latin-amerikai gyermek populáció 21%-a nem részesül rendszeres jogi védelemben, 16% nem él higiénikusan, 7% szenved súlyos és halálos betegségben, melyeket pénz híján képtelenek a családok gyógyíttatni.⁴⁰ A Millenniumi Fejlesztési Célok, térségre vonatkozó programja célul tűzte ki a rendkívüli szegénység és éhínség megszüntetését, az édesanyák egészségi állapotának javítását és felveszi a harcot az AIDS-szel és más betegségekkel szemben. Ennek ellenére 2007-ben 1.600.000 felnőtt és gyermek élt HIV fertőzéssel Latin-Amerikában, ez év folyamán 100.000 új fertőzöttet regisztráltak, és eddig összesen 58.000-en haltak meg AIDS-ben.⁴¹ 2005-ben Haitiben 17.000 olyan gyermek élt HIV fertőzéssel, akik még nem érték el 14. életévüket.⁴² Bolíviában az egészség, a táplálkozás és a korai gyermekévek fejlesztésére létrehozott programok segítenek javítani a gyerekek életkörülményein.⁴³ Brazíliában az UNICEF és a kormány létrehozott egy kampányt, *Unite for Children Unite Against AIDS* néven, hogy segítsék a HIV fertőzött anyák és gyerekek életét.⁴⁴ Venezuelában az UNICEF létrehozott egy programot (*National Identity Programme*), melynek célja a kórházak újszülött osztályainak fejlesztése.⁴⁵ Barbadosban az UNICEF regionális *Health and Family Life Education* programja a HIV fertőzéssel és az AIDS-szel kapcsolatban létfontosságú információkkal szolgál a fiataloknak.⁴⁶

A gyermekhalandóság Latin-Amerikában

Gyermekhalandóság szempontjából sem áll jobban a térség, hiszen azok a leányanyák, akik tizenévesen szülik meg gyermekeiket nem tudnak rendszeresen gondoskodni a kicsikről, vagy azok a nők, akik HIV fertőzöttek vagy AIDS-esek, sem tudják úgy ellátni őket, ahogy a babáknak szükségük lenne rá. Tiszta ivóvíz, alapvető higiénia és tiszta lakhely híján a gyermekek túlélési esélyei igen csökkennek. 1960 óta az öt év alatti halálozások száma javuló tendenciát mutat. 1960-ban ezer gyermek közül 150 halt meg öt éves kora előtt, míg 2005-ben „már csak” 50. De ha a legszegényebb országokat nézzük, akkor sokkal rosszabb adatokat tapasztalhatunk: például Haitiben 1999-2006 között az összes gyerek 47%-a halt meg öt éves kora előtt, ugyanebben az időben Peruban a gyerekek 68%-a halt meg mielőtt elérte volna 5. életévét. 2002-es UNICEF adatok szerint a világon Bolíviában a 64. legmagasabb a gyermekhalandóság. Ugyanez Peruban a 86., Brazíliában a 93., Haitin a 37. És ez a következő években nemhogy javult volna, inkább csak romlott. Brazília például a 93. helyről előbbre csúszott hármat.⁴⁷ Ám a születéskor várható élettartam szempontjából sem áll jobban a térség. Haitiben 2004-es adatok szerint 49 év, Pápua Új-Guineában 57, Bolíviában pedig 64⁴⁸. A fentebb említett Millenniumi Fejlesztési Célok program keretében az UNICEF próbál ezeknek a gyerekeknek segítséget és védelmet nyújtani.⁴⁹

Oktatás

Ezen kívül van egy másik nagyon fontos problémakör, amely megoldásra vár: a közoktatás kérdése. 1880 és 1920 között minden latin-amerikai országban, köztük Argentínában 1884-ben, Peruban 1895-ben, Chilében 1902-ben, Bolíviában 1907-ben, Mexikóban 1910-ben, meghirdették azt az oktatási törvényt, amely kötelezővé tette az elemi iskolát, előírta az állami oktatás ingyenességét.⁵⁰ Ennek ellenére még 1965-ben is 14,7 millió 7-14 éves gyerek

nem iratkozott be iskolába Latin- Amerikában.⁵¹ Amikor az 1960-as évek második felétől lassulni kezdett az elemi iskola bővítése, még nemegyszer szinte egész tartományok voltak iskola nélkül, s nagyon sok gyerek írástudatlanságban nőtt fel. Latin- Amerikában 1970-ig az észak-amerikai fennhatóság alá tartozó Puerto Ricóban volt 8 osztályos a kötelező elemi oktatás. Argentínában 7, Kolumbiában 5, Brazíliában 4, illetve vidéken 3, a többi országban 6 osztályos volt az elemi iskola. Ez az oktatási struktúra, amelyben a középiskola legalább olyan időtartamú, vagy hosszabb, mint az elemi, annak az európai történelmi korszaknak felelt meg, amikor már szükségessé vált a közoktatás kiterjesztése, de csak szó szerinti értelemben vett elemi szinten. S ezt a korszakot idézi az országok elemi oktatásának tartalma, szelleme, ideológiája, módszertana is. 1970-ben s a következő években több országban átalakult az oktatás struktúrája. Chilében, Bolíviában és Haiti városi iskoláiban 8 évre, El Salvadorban 9 évre, Brazíliában 1973-tól 7 évre terjesztették ki a kötelező általános iskolát, csökkentve a középiskolai oktatás időtartamát.⁵² 2001-ben Latin-Amerikában az első osztályt megkezdett gyerekek 74%-a fejezte be az általános iskolát.⁵³ Országoként vizsgálva a témával kapcsolatos adatokat, igen kedvezőtlen eredményeket találunk. Például Haitiben 2005-ben száz gyerekből hétnek van lehetősége internetet használni,⁵⁴ ami manapság elengedhetetlen ahhoz, hogy a fiatalok kellőképpen tájékozottak legyenek a nagyvilágról. Ugyanez az adat Paraguayban még ennél is rosszabb, ugyanis ott száz fiatalból mindössze háromnak van lehetősége ilyen eszközt használni.⁵⁵ Ugyanebben az országban nemcsak az internet, hanem a telefon elérhetőség is igen rossz. 2005-ben száz fiatal közül csupán harminchatnak volt lehetősége telefont használni.⁵⁶ Az iskoláztatás szempontjából sem áll jobban a térség. Guatemalában 2000-2006 között az első öt osztályt elvégzettek aránya 68%⁵⁷; ugyanez az adat Bolíviában mindössze 50%.⁵⁸ Igaz, hogy az általános iskolába 60-70%-os arányban⁵⁹ (az egész latin-amerikai térséget vizsgálva) beiratják a gyerekeket, de innen, ha ki is kerülnek, ennél csak még kevesebb megy továbbtanulni. Pedig a továbbtanulás lenne az egyik nagyon fontos cél, annak érdekében, hogy később ezek a gyerekek normális életkörülményeket tudjanak a saját gyerekeiknek nyújtani. Guatemalában 2000-2006 között a végzett általános iskolásoknak csak 52%-a ment középiskolába,⁶⁰ Haitiben még ennél is kevesebben: csupán 19.5%,⁶¹ hogy, csak a legalacsonyabb adatokat említsük.

Az UNICEF az oktatással kapcsolatban is sokat tesz a térségért. Bolíviában az *Indigenous Girls' Education* projekt 2000 lány számára épített leánykollégiumot, 1500 vidéki tanulónak könnyítette meg az iskolák elérhetőségét, ezzel kiküszöbölve a hosszú, többórás gyaloglásokat az intézményig. Számos iskolát diák-barátiabbá tettek azáltal, hogy a tanároknak tréningeket szerveztek, és új tanfelszerelést biztosítottak a diákok számára.⁶² Chilében az Oktatási Minisztérium az UNICEF-fel együtt létrehozott egy programot, melynek keretében 1300 fogyatékos gyermeknek segítenek bejutni a helyi iskolákba. Ezeknek a gyerekeknek a többsége főleg rendkívüli szegénység miatt hagyta abba az iskolát, és ennek a mozgalomnak a segítségével tudták csak folytatni.⁶³ Guatemalában egy nemzeti fejlesztési cél keretében a kormány az UNICEF-fel együttműködve a *Becaton* program révén próbál minél több gyermek számára elérhető oktatást szervezni. Egy klasszikus alpműveltséget próbál biztosítani a legszegényebb gyerekeknek.⁶⁴ A *Punkukumata Kichaspa* egy Peruban működő UNICEF program. A projektet (angolul: *Opening Doors for Girls' Education*) az UNICEF kezdeményezésére 1999 októberében alapították, és célja a lányokat is iskolába juttatni, és a jogaikat védeni. Próbálják „megtanítani” az ott élő embereknek, hogy mindannyiuknak van kötelessége, és mindenki képes formálni a törvényeket: a szülők, a közösség, a nemzeti

és helyi kormányzat, a nemzetközi ügynökségek. Mindenki egy értékes szerepet játszik ebben a rendszerben, és megosztják a közös felelősséget is, hogy *Cochabambában* minden gyerek iskolába járjon. De a *Punkukunata Kichaspa* több mint egy egyszerű mozgalom, mely hozzásegíti a lányokat az iskola hozzáférhetőségéhez. Ők az otthon és a közösség feltételeire is fókuszálnak, hogy lehetővé tegyék a lányoknak is, ugyanúgy, mint a fiúknak a rendszeres iskolába járást; elérjék az oktatás egy biztos szintjét; és hogy a tanuláshoz szükséges különleges felszereléseket megszerezzék.⁶⁵ Ám az UNICEF-en kívül még más szervezetek is támogatják az oktatást Latin-Amerikában és a Karib-térségben.⁶⁶

Amikor a gyerekek tanulási lehetőségeit vizsgáljuk Latin-Amerikában, fontos a lányok és a fiúk helyzetét külön elemezni. Ennek az a fő oka, hogy a lányokat sokkal kisebb arányban íratják be iskolába, viszont azok a lányok, akiknek megadatott ez a lehetőség jobb eredménnyel végeznek, mint a fiúk.

A lányok tanulási lehetőségei

A tanulás mindenkinek alapvető emberi joga. Ez egy egyszerű tény a nyugati civilizációban,⁶⁷ de az UNICEF az egyik legfontosabb feladatának tekinti ezt más civilizációkban is alapvető emberi jogként elfogadtatni és egyre több lányt hozzásegíteni a tanuláshoz. Ez azt jelenti, hogy lehet bármilyen szegény a lány családja, lehet bármilyen kétségbeesett az ország helyzete, nem szabad eltüntetni a lányokat sem az iskolától. Az oktatás megmenti és fejleszti a lányok és nők életét. Ez nagyobb kontrollt enged a saját életük felett és megnyitja őket olyan képességekre, amelyekkel könnyebben beilleszkednek a társadalomba. Ez lehetővé teszi számukra, hogy döntéseket hozzanak a saját életükről, és hatással legyenek a családjukra. A nők részvétele és hatása a kormányzatban, a családokban és a közösségekben mindenkinek csak a hasznára válik. Ez igazságosabb fejlesztésekhez, erősebb családokhoz, jobb szolgáltatásokhoz és a gyerekek jobb egészségi állapotához vezet. Néhányat említünk a lányok oktatásának számos hosszú távú előnye közül: fokozott gazdasági fejlődés; oktatás a következő generációkért; egészségesebb családok. Kormányzati felmérések alapján Latin-Amerikában 1990 és 2000 között az iskolába beíratott gyerekek 80%-a fejezte be az általános iskolát; 1995 és 1999 között pedig 77% fejezte be az általános iskola 5. osztályát.⁶⁸ Az UNICEF kitűzte céljai közé ennek a statisztikának a javítását 2015-ig 100%-ra. Latin-Amerikában és a Karib-térségben a lányok taníttatásával kapcsolatos probléma titkolt krízis. Amióta nő a beíratott és iskolába járó lányok aránya, azóta az 'illetékesek' nem gondként foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ugyanakkor vannak olyan jelentések, melyek arról számolnak be, hogy nő azon lányoknak a száma, akik abbahagyják az iskolát, különösen a vidéki területeken, mert a család egyszerűen nem tudja tovább fizetni minden gyereknek az iskoláztatását és a lányokra nagyobb szükség van otthon a házimunkákban, mint a fiúkra. Ez arra figyelmeztet, hogy ez a súlyos probléma továbbra is létezik.⁶⁹

Fiúk tanulási helyzete

És mi a helyzet a fiúkkal? Latin-Amerikában és a Karib-térségben a fiúk magasabb számban felelnek az iskolában és alacsonyabb a tudományos teljesítményük, mint a lányoknak, és néhány országban magasabb a rendszeres igazolatlan hiányzásuk. Brazíliában, 1996-ban egy felmérés alapján a férfiak átlagosan 5.7 évig jártak hivatalosan iskolába, míg a nők 6.0

A FAVELLÁK SZÉPSÉGEI
RIO DE JANEIRÓBAN

évig. Az egész latin-amerikai térséget vizsgálva a nemi egyenlőtlenség már a tíz éves gyerekek körében megmutatkozik, amikor is a fiúk magasabb számban hagyják el az iskolát, mint a lányok. A 15 és 17 év közötti fiúk 19.2%-a hagyja abba teljesen a tanulást, míg a lányoknál ugyanez az adat ugyanebben az időszakban mindössze 8.5%. A Karib-térségben a kormányzatok egyre inkább tudatában vannak annak, hogy a fiúk és a fiatal férfiak egyre nagyobb mértékben eltávolodnak az iskolától, abban az esetben, ha szegény társadalmi és/vagy gazdasági háttérrel rendelkeznek. Van néhány olyan szervezet, akik főleg az ilyen fiatal fiúkon szeretnének segíteni, mint a *Youth Empowerment and Skills Training* program a Bahamákon, vagy az *Uplifting Adolescents Project* Jamaicán.⁷⁰

Ám az UNICEF szerint a következő reformok megoldásként szolgálhatnának az oktatás területén jelentkező bizonyos problémákra: az osztálytermeket gyerek-centrikusabbá és a nemekre érzékenyebbé kellene átalakítani; a pedagógusokat jobban meg kellene becsülni; reklámozni kellene az egészséges életmódot és a sportolás fontosságát az iskolában; a tanórákat rugalmasabbá kellene tenni; az oktatást a helyi nyelven kellene megszervezni; fejleszteni kellene az alternatív oktatást a lányok számára; több iskolát kellene építeni, közelebb a gyerekek otthonához; a gyermekek biztonságát az iskolában biztosítani; tiszta vizet és vizesblokkot kellene biztosítani a gyermekek és a tanítók részére egyaránt.⁷¹

Nemek közötti egyenlőség Latin-Amerikában

Amerika és Európa országai törvényekkel biztosítják ugyan a két nem egyenlő jogait és tiltják a nemi alapú diszkriminációt, ám világunk fejlődő régióiban a nők még mindig

nagyobb arányban szenvednek hátrányt a férfiakhoz képest. A fejlődő országokban számos olyan jogsértés tapasztalható, ami a nőket érinti. Nem egyszerű problémával állunk szemben, mert ezek a szokások mind az ott élők kultúrájának sajátosságai.⁷² Ez a problémakör Latin-Amerikában is súlyos gondot jelent.⁷³ A nők helyzetében az elmúlt évtizedekben bekövetkezett előrelépés ellenére, több millió kislány és nő életét árnyékolja be a megkülönböztetés és a szegénység. Jobban fenyegeti őket az AIDS veszélye, továbbá a nők ugyanazért a munkáért a legtöbb helyen kevesebbet kapnak. Nők milliói szenvednek el fizikai és szexuális erőszakot. A diszkrimináció következtében kevesebb lány tanulhat. Minden ötödik kislány, akit egy fejlődő országban iskolába iratnak, kimarad, mielőtt befejezné az első négy osztályt. A nők iskolai végzettsége összefügg a gyermekek életben maradási esélyének javulásával - állapítja meg az UNICEF 60. évfordulóján kiadott jelentés.⁷⁴ Ennek a súlyos krízishelyzetnek a javítására tett erőfeszítéseket már a gyereknevelésben el kellene kezdeni. Ha minden kislányt és kisfiút arra nevelnénk a szülei, hogy minden gyerek, minden ember egyenlő, nemtől, vallástól, színtől függetlenül, akkor ezt a problémát már a gyökereinél el lehetne fojtani. Ám mivel ez sajnos nem így történik, ezért az írástudatlan nők gyakran életük végéig nyomorognak. Az UNICEF ennek a problémának a javítására hozta létre a *United Nations Girls' Education Initiative* (UNGEI) programot, mely egy globális kapcsolatot hoz létre a fejlett és a fejlődő országok között a nemi megkülönböztetéstől mentes oktatásért.⁷⁵ A fentebb említett *Punkukunata Kichaspa* UNICEF program is a lányok egyenlő oktatási esélyeiért harcol.

Zárszó

Tanulmányunk, egy lehetséges megközelítése annak a komplex probléma sornak, amely a latin-amerikai gyermekekkel kapcsolatban merül fel a XX-XXI. század fordulóján. Munkánk célja elsősorban a figyelem felkeltés volt, és a Latin-Amerika jövőjét meghatározó kulcsfontosságú probléma – tudniillik a gyermekek helyzetének problémájának – továbbgondolása, lehetőségeinkhez mérten, és a rendelkezésre álló forrásmunkák alapján.

JEGYZETEK

- 1 A szerző a PPKE nemzetközi kapcsolatok szak hallgatója.
- 2 <http://www.freeweb.hu/eszmelet/49/zimmermann49.html>
- 3 Simai Mihály akadémikus beszéde. UNICEF Magyar Bizottság Közgyűlése, 2004, www.unicef.hu
- 4 SIMAI MIHÁLY: *A XXI. század főbb kihívásai és a gyermekek jövője*. 2004. www.unicef.hu
- 5 Ezt a számadatot erősíti az öt évnél fiatalabb gyerekek elhalálzásának folyamatos csökkenése 1960 óta. Lásd in *Estado de la Infancia en América Latina y el Caribe 2008*. Ciudad de Panamá, Panamá. Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF) 8. oldalon található táblázata.
- 6 SIMAI MIHÁLY: *A XXI. század főbb kihívásai és a gyermekek jövője*. 2004. www.unicef.hu
- 7 SIMAI MIHÁLY: *A XXI. század főbb kihívásai és a gyermekek jövője*. 2004. www.unicef.hu
- 8 Részletesebb információt ezzel kapcsolatban lásd in Norte-Sur, La fábrica de la pobreza. Madrid, 1997, Editorial Popular, 16–17.
- 9 SIMAI MIHÁLY: *A XXI. század főbb kihívásai és a gyermekek jövője*. 2004. www.unicef.hu
- 10 A dokumentum 2000-ben született az ENSZ Csúcstalálkozásán lásd bővebben in.: *Estado*

- Mundial de la Infancia 2005*. New York , 2004, Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF). 17-18. Az ODM rövidítés: Objetivos de Desarrollo del Milenio.
- 11 MOLNÁR GÁBOR: Latin-Amerika gazdaság és politika története. Előadás, PPKÉ. Piliscsaba, 2008. ua. UNICEF 2006-os adata pontosan 559 milliőről beszél (a valós adat e körül mozog) www.unicef.com
- 12 A konkrét okokat lásd KOVÁCS MARIAN: Utcagyerekek Latin-Amerikában. *Belvedere Meridionale* 2008. 7-8 sz.
- 13 ÚJHÁZY, KOLOS: Peru, Földünk koldusszegény kincsestára. *Földgömb* 2000. január. 8.
- 14 MOLNÁR GÁBOR: Latin-Amerika gazdaság és politika története. Előadás, PPKÉ. Piliscsaba, 2008.
- 15 www.unicef.com
- 16 www.unicef.com
- 17 Gyermek jogainak egyezménye. Preambulum. UNICEF, 1989. nov. 20. 1.
- 18 A XIX. századtól beszélhetünk erről.
- 19 1920-ban Genfben költözött, ahol létrehozta a *Save the Children International Union*, ami később felvette a *Unión Internacional de Protección de la Infancia* nevet. In.: *Estado Mundial de la Infancia 2005*. New York , 2004, Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF).
- 20 *Ibidem.*: 12.
- 21 HORVÁTH ZOLTÁN: *A nemzetközi szervezetek kislexikona. Az ENSZ szakosított és kapcsolódó intézményei*. Budapest, 2006, HVG.
- 22 Ezzel kapcsolatban, pedagógiai szempontból, noha nem az ENSZ égisze alatt, lásd például: FREIRE, PAULO: *Pedagogia del Oprimido*. Santafé de Bogotá (Colombia), 1967, Ed. America Latina.
- 23 1999. november végén világszerzte kettős jubileumot ünnepeltünk: A gyermek jogairól szóló ENSZ-nyilatkozat elfogadásának 40. éves évfordulóját, valamint A gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény elfogadásának 10. évfordulóját. Az ENSZ- Közgyűlés az 1979-es évet nemzetközi gyermekévként nyilvánította, amelynek során azok az eszmék, amelyeken a Nyilatkozat alapszik, ismételten megerősítést nyertek. Az 1989. november 20-án elfogadott gyermekjogi Egyezmény az első nemzetközi jogi eszköz, amely összefoglalja azokat a jogokat, amelyek minden gyermeket megilletnek, és ezeket kötelező jogi normákként fogalmazza meg a világszervezet tagjai számára. Az Egyezmény 1990. szeptember 2-án lépett hatályba és 191 ország az aláírója (az akkor létező 194 ország közül), ami azt jelenti, hogy egyike a világ legtöbb országa közül elfogadott nemzetközi egyezménynek. HORVÁTH ZOLTÁN: *A nemzetközi szervezetek kislexikona. Az ENSZ szakosított és kapcsolódó intézményei*. Budapest, 2006, HVG.
- 24 www.unicef.com
- 25 www.unicef.com
- 26 www.unicef.com
- 27 www.unicef.com
- 28 The state of Latin American and Caribbean children 2008, http://www.unicef.org/publications/index_45087.html
- 29 <http://www.freeweb.hu/eszmelet/49/zimmermann49.html>
- 30 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
- 31 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
- 32 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
- 33 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
- 34 The state of the world's children 2004. UNICEF
- 35 The state of the world's children 2005. UNICEF
- 36 Emellett MUSTÓ PÉTER: *Remény és kétség között Bogota utcáin* című kötetében is részletes

leírást kapunk az utcagyerekek helyzetéről.

- 37 The state of the world's children 2005. UNICEF
 38 The state of the world's children 2004. UNICEF
 39 The state of the world's children 2005. UNICEF
 40 The state of the world's children 2005. UNICEF
 41 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
 42 http://www.unicef.org/publications/files/The_State_of_the_Worlds_Children_2008.pdf
 43 http://www.unicef.org/infobycountry/bolivia_1866.html
 44 http://www.unicef.org/infobycountry/brazil_1914.html
 45 http://www.unicef.org/infobycountry/venezuela_27098.html
 46 http://www.unicef.org/infobycountry/barbados_1094.html
 47 The state of the world's children 2004, UNICEF
 48 The state of the world's children 2005, UNICEF
 49 http://www.unicef.org/lac/SOLAC_2008_LoRes_PDF_EN_USLetter_04112008.pdf
 50 BENKÓ JUDIT: *Latin-Amerika kulturális fejlődése*. Budapest, 1978, Kossuth Könyvkiadó.
 51 Ibidem.
 52 Ibidem.
 53 <http://www.freeweb.hu/eszmelet/49/zimmermann49.html>
 54 http://www.unicef.org/infobycountry/haiti_statistics.html
 55 http://www.unicef.org/infobycountry/paraguay_statistics.html
 56 http://www.unicef.org/infobycountry/paraguay_statistics.html
 57 http://www.unicef.org/infobycountry/guatemala_statistics.html
 58 http://www.unicef.org/infobycountry/bolivia_statistics.html
 59 The state of the world's children 2005, UNICEF
 60 http://www.unicef.org/infobycountry/guatemala_statistics.html
 61 http://www.unicef.org/infobycountry/haiti_statistics.html
 62 http://www.unicef.org/infobycountry/bolivia_1866.html
 63 http://www.unicef.org/infobycountry/chile_2489.html
 64 <http://www.unicef.org/infobycountry/guatemala.html>
 65 The state of the world's children 2004. UNICEF. 9–10.
 66 Ilyen például az Adveniat, Európa legnagyobb latin-amerikai segélyszervezete az Adveniat. A püspöki szervezetet 1961-ben alapították. Azóta több mint 2,1 milliárd euróval segítette a térséget. Az egyház a Németországból származó pénzzel a szegényeket, üldözötteket, gyerekeket támogatja. Évente 3400 projektet, mozgalmat hoz létre, hogy könnyebbé tegye ezeknek az embereknek az életét. Egyik támogatott projektjük Kolumbia fővárosában található. Részletesen lásd MOLNÁR GÁBOR: *Dél-Amerika fényei*. Szeged, 2008, Lectum Kiadó. Adveniat lásd www.adveniat.de/kindersalta.html.
 67 A nyugati civilizáció fogalmát a huntingtoni értelemben vesszük alapul, lásd in.: HUNTINGTON, SAMUEL: *El Choque de las civilizaciones y la reconfiguración del orden mundial*. 1997, Ed. Paidós, España.
 68 www.unicef.com
 69 The state of the world's children 2005, UNICEF
 70 The state of the world's children 2005, UNICEF
 71 The state of the world's children 2006, UNICEF
 72 <http://www.globalance.hu/node/41>
 73 Lásd *machismo* jelensége: férfi dominancia.
 74 <http://www.unicef.hu/sajto-kozlemeny.jsp>
 75 http://www.unicef.org/girlseducation/index_44865.html

FORRÁSOK

- BENKŐ JUDIT: *Latin- Amerika kulturális fejlődése*. Budapest, 1978, Kossuth Könyvkiadó.
- Estado de la Infancia en América Latina y el Caribe 2008*. Ciudad de Panamá, Panamá. Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF)
- Estado Mundial de la Infancia 2005*. New York , 2004, Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF).
- Norte-Sur, La fábrica de la pobreza. Madrid, 1997, Editorial Popular.
- The state of the world's children 2006. UNICEF.
- The state of the world's children 2005. UNICEF.
- The state of the world's children 2004. UNICEF.
- The state of Latin American and Caribbean children 2008.
- MOLNÁR GÁBOR: Latin-Amerika története In: *Világföldrajz*. Főszerk.: Tóth József., Budapest, 2008, Akadémiai Kiadó. (megjelenés alatt)
- SIMAI MIHÁLY: *A XXI. század főbb kihívásai és a gyermekek jövője*. 2004, www.unicef.hu.
- HORVÁTH ZOLTÁN: *A nemzetközi szervezetek kislexikona. Az ENSZ szakosított és kapcsolódó intézményei*. Budapest, 2006, HVG.
- HUNTINGTON, SAMUEL: *El Choque de las civilizaciones y la reconfiguración del orden mundial*. 1997, Ed. Paidós, España.
- ÚJHÁZY, KOLOS: Peru, Földünk koldusszegény kincsestára. *Földgömb* 2000. január.
- MOLNÁR GÁBOR: *Dél-Amerika fényei*. Szeged, 2008, Lectum Kiadó.
- 2.www.adveniat.de/kindersalta.html
- MOLNÁR GÁBOR: Latin-Amerika gazdaság és politika története. Előadás, PPKE. Piliscsaba, 2008.
- SIMAI MIHÁLY: *Az ENSZ és a világproblémák*. Budapest, 1977, Kossuth.

FELHASZNÁLT WEB-OLDALAK

- <http://www.freeweb.hu/eszmelet/49/zimmermann49.html> (2008)
- <http://www.unicef.hu> (2008)
- <http://www.unicef.com> (2008)